

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. VII. Legem communitati impositam esse, & propter commune bonum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

contrarium, ut si peccata tolli non possunt, furor tamen, & cursus peccandi sufflaminetur; sic enim nonnulli seruabuntur, & qui perituri sunt lentius cadent. Medicina inter tot funera propositum tenet. Nunc plus negotij habet, per luxuriam corruptis corporibus, contra morbos tamen luctatur. nec eum quem depositum, & conclamatum pene videt, continuo desinit, sed fugientem vitæ arte tenet, cruciatus mitigat; Quid nî hoc videtur princeps? Quid nî hoc agat omnibus viribus, ut quibus perfectam virtutem persuadere non potest, quos ab animi morbis liberare prohibet ipsorum contumacia, eorum saltè mala leuare conetur? Minuere magnos febrium insultus artis est.

Legislator curat, non modo ne peccetur, sed etiam ut minus peccetur.

Leges moribus accommodanda.

§. 4. Fine constituto cetera succedent ex animi sententia. Quorum caput est: ut media, seu rationes ad finem sint accommodatae. Deben enim ut calcei pedibus, frenu equo, sic leges esse accommodatae moribus: Hoc est: Gentis & regionis indoli: Medicina cû præstantia pharmaca parauit, ante omnia constitutione, temperaturamq; languentis explorat, ne vel valentiore eâ potione præcipitet, vel diluore nō moueat.

Duo tamen potissimum hac in re spectantur; primum indoles ipsorum hominum. Deinde progressus, & incrementa virtutum, & vitiiorum.

Ingenium populi considerabit. An durum, flexile, superbum, humile, laboriosum, iners, frugi, luxuriosum, leue, constans, iracundum, placidum. Hic magna prudentia, & pene diuina opus est, ut sit *ὁ νόμος καὶ ὁ νόμος* πρὸς τὸν νόμον, lex ad mores accommodata, præcepta ad actiones idonea. Non hoc volo, vt lex sit regula Lesbia, & vitiis, quæ subuertere debuit, sese acclinet, aut propensiones hominum quibus cohibendis fertur, incitet; sic enim in limine aberraret. sed vt vnamquamq; gentem secundum eius mores, opiniones, affectiones ad virtutem ducat. Hoc nisi teneat, funditus euertet Rē publ. Ratio ipsa docet. Asiatici, Aegyptii, Arabes ferule genus, durissimum imperio reguntur, quia libertatem terre non possunt; sed in mutua exitia conuerterent. Helueticum moderata aequalitate gaudent, in eaq; persistunt, nisi quod patrum memoria Zvingliana supersticio classicum canente auctore, quosdam in cognatum sanguine efferauit. Itali media libertate gaudent, & cum pares esse videntur, superiores esse conantur; quocirca moderato principatu, & legibus mitioribus florescunt. Quidā populi id probant, quod alii ferre nō possunt. Ex adiphoris cuiq; imperandū, quod conuenit. Helueticum vt nunquam nisi gladio cinctus in publicum præcedat, recte imperatur, belli enim quoddam rudimentū est, gladii decora gestatio, quæ ne frustra sit, ad exercitationem etiam, belliq; meditationem animat. Italo, aut Ibero, quia *ὁ νόμος* sunt, & *ὁ νόμος*, feruida nationes, ne pugionem quidem permittet. Celeriter enim in caedes ferentur. Athenis male consuluit, qui populum leuissimum liberū esse voluit, bene Lacedæmoniis; erant enim temperiores. Germanis ciuitatibus libertas æquis legibus stabilita magna rerum incrementa contulit. Belgium per inducias liberrimum perpetuis seditionibus agitur; quia mores eius non nisi sub vno principe componuntur.

Lenta ingemina excita-da, ignea leuiter habenda.

Exitio est alijs, quod ceteris salutis.

Prope vrbe tritior via.

Magna mala sensim curantur.

let, sed sensim detrahet, ne & partē sinceram trahat. Tantum seueritatis addendum legibus suadent, quantum vitia creuerunt. Insigne hoc axioma est; sed restringendum est: Cum scil. paucorum vitia creuerunt; nam si omnium inualuerunt, mollius curanda sunt, ne medicum opprimat. Laboratum est prisco sæculo a Christianis imperatoribus, vt cruenta spectacula, ad quæ Romanus turebat orbis, tollerent. Interuenire medio furori pollices conuertentium, ne tutum Imperatori quidē fuerit. Quid igitur faciendum? Primo cauendum lege; ne priuatus det gladiatores, nisi tantundem precij det in Epulum ciuib; ne vilis se ad gladium vendat. Lanista ne sit numero ciuium, amphitheatri commoditates tollendæ, precia in viscerales, & alia donaria conferenda. Omnibus deniq; modis id agendum vt crudelis illa voluptas multis difficultatibus sepiatur, & in alia animi trahantur; ostensā etiam atrocitate facinoris; deinde comparatis ad honesti respectum mentibus lege lata, illa spectacula penitus vetanda. Atq; hæc ita intelligo, cum non est vitiis par potestas imperantis, alioqui seuerō edicto, celeriter tanta immanitas tollenda fuit, quod Imperatores tandem fecerunt. sed de senatu Romano loquor, quē inter tot ambitiones, tribunorū intercessionēs, populi tumultus, nō puto parē tollendo tā inueterato malo fuisse.

Seueritas legum cū vitijs crescit.

Modus sensim corrigendi vitia.

In magnis malis tollendis potentia imperantis expendenda fuit.

Occasiones vitiiorum rescindenda.

Malus vir, non est bonus ciuis.

Lex occasio mali in impijs.

Ad hunc igitur modum, si quæ ciuitas, aut princeps è ditione sua vitium ebrietatis tollere conetur (conari autem omnes debent, nisi omnium malorum inde nascentium rei esse velint) si quidem pertendere poterunt, ebrietatem vetabunt, & poenam statuent, quæ sensim augebunt. Sin autem; primo, legibus sumptuariis modum conuiuiis imponēt, deinde Cauponibus certas leges scribent, & cū ad paucos fuerit redactum hoc vitium, infamia notabunt. Atq; hæc de fine legum, & generali ratione ad finem optimum ducente.

§. 5. Non sunt audiendi, qui subtilem, & vāram distinctionem sibi inuenisse videntur, qua licentiam inducant. Legum enim politicarū finem esse volunt, vt bonum ciuem, non vt bonum virum efficiant. In quo viri callidissimi pueriliter labuntur. Sunt enim mali moribus, etiam mali ciues. Qui chim nec vitæ suæ rationem ducit, nec æconomiam, familiamq; punderter administrat, quomodo bonus ciuis, & Reipublicæ utilis fuerit, qui sibi ipsi bonus non est? Sunt mali, quosq; cupiditas transuersum rapit, *ἀδύνατοι* incōpositi; Eoq; pestilenciores sunt, q; quadā specie tegunt virus, & ictum dederunt anteq̃ notarentur. Qui priuatum est malus, publice bonus nunquā erit. Aeschines contra Ctesiph. *ὅτι ἐστὶν κακὸς καὶ ἡ πόλις ἀπὸ τῶν ἰδιωτῶν* *ἐὶναι πεισρὸν ἐν ἀλλοτρίοις*, fieri non solet, vt qui propria perperā administrat, sit in alienis fidus. Minime sane in publicis, quæ etiam a gnauis sepe negliguntur. In hanc sententiā Justin. de concept. digest. & Leo cōst. 19. Cassio. l. 5.

Sunt tamen & alii qui legem velliant. S. Paul. Rō. 3. legem vocat legem mortis, & c. 4. *iram operari*. & c. 5. Legem subintrasse, vt abundaret delictum. Verum ad præsentem rem hoc argumentum nihil facit; Lex enim nō sua vi, aut efficacia facit, vt virtutē sequi possis; sed eā ostendit, ad eam inuitat præmio, à vitiis deterret propositis pœnis. Hinc in impijs delicta grauiora efficiuntur, cum legis occasione tremunt.

CAPVT VII.

Legem communitati impositam esse, & propter commune bonum.

§. 1. AN vni soli lex imponi possit, à iuris peritis quaritur. Ego de nomine disputatione esse arbitror. Nam plerq; leges publicæ sunt; lex æterna omnes tenet, & *τὰ* de legib. l. iura idem asserunt. Iura non in singulas personas, sed generaliter constituntur. Norma etiā nō vnius rei duntaxat est, sed omnium similitum. Priuato cum lex poni videtur, præceptum vocant, nō legem.

Leges pleraque communes.

legem. Verum ut dixi, de nomine disputatur. Nam siue uni, siue multis lex dicitur, lex eandem obligandi vim obtinet. Si modum hodiernum loquendi spectemus, vii legem eam dicimus; si veterum, etiam eas quæ ad vnum pertinent proprie leges appellabimus. ut lex Clodia de aqua, & igni Ciceroni interdicens. de non recipiendo eo sub tecto. Lex Gabinia de imperio belli Pompeio demandando. Gellia, & Cornelia de eodem Pompeio, aliaque innumera, quæ ferebantur, etiam pro reis damnandis, vel absolvendis.

Lex proprie etiam de priuatis fertur

§. 2. Leges omnes ad communem vtilitatem referuntur. Est enim lex commune præceptum ad communem vtilitatem statutum. Adco ut quauis priuato imponatur, ad publicam tamen vtilitatem referatur. Arist. 3. Eth. c. 6. Plato de legib. Plutar. prob. 40. Quamquam n. sit crebro priuati bonum aut malum lege comprehendendum, ex eo tamen Reipubl. sua vtilitas accedat oportet. De illis vero quæ communitati proponuntur, non est dubitandum; non enim publicum bonum ad priuatum, sed hoc ad illud referri debet. Itaque non ad principis commoda, sed totius Reip. respicere debet legislator. Est n. magistratus propter subditos, non illi propter magistratum; sunt n. reges ministri, & pro Reip. pericula subire debent. Ipsa etiam priuilegia, quæ videntur derogare bono communi, & fauere priuatis, ideoque inuidiosa sunt, ad commune bonum tamen alia via refluunt; quia publicitas refert; Bene meritis privilegiis ornari. Priuilegia vero cum fine causa legitima dantur pro ratione rerum nocent Reipublicæ. Nam quædam in honore quodam censentur, ut ius gestandæ coronæ laureæ, cœnandi publicè, quæq; eius generis adinuenit ambitio. Alia ita vni conducunt, ut ceteros grauent, ut immunitas à tributis, vacatio ab armis, ceterisque oneribus, à quibus cum aliqui eximuntur, reliqui tanto magis grauantur.

Lex de priuato ad publicam vtilitatem dirigenda.

Priuilegia pro communi bono danda sunt.

§. 3. Cum lex publice fertur, quæ quidem non nocet communitati, sed priuato nocet, eoq; animo rogatur, non ut consulatur Reipub. sed ut amulius damnum adteratur, si ea lex vilis sit Reipub. et si in priuatorum cedat damnum, non potest accusari in iustitia, peccat tamen, & magno se periculo legislator exponit, dum malo fine bona prescribit. Sed hic magnarum discordiarum semina iaciuntur, cum pars Reipublicæ clamat non esse iniustum, aliter princeps iudicat.

Prætextu publici boni non est damnum inferendum priuatis.

Nempe priuilegium datur quibusdam Ecclesijs ut habeant ius asyli. quod magna ex parte sublatum est in Gallia, Germania, alijsq; locis. Sed de priuilegio videamus. l. pateant. 4. de ijs qui ad Eccles. confug. l. 9. cod. Theod. l. 45. Lex iubet omnia pro asylo haberi quæ in Ecclesia sunt, vsq; ad fores. Edouard. 2. Angliæ rex ei qui reus ad templum confugisset, exilium post 40. dies & 12. horas indixit. August. Bonifacii comitis quod supplicem ab Ecclesia extraxisset, excommunicauit. Idem Galaf. in eod. crimine fecit. Vltatum ergo hoc priuilegium, ut ad aras, ad Cæsaris statuas confugerent. Sed quod misericordia constituit, licentia in abusum vertit. Primum locis illis ius asyli datum est, ut serui à sacuitia dominorum refugium haberent. Est n. asylum sacri termini, quibus securitas seruus datur. Euryp. in supplicib.

Asylorum licentia.

ἔχει δὲ κατὰ τὴν νόμον, δὴν μὲν ἀπὸ τῶν θεῶν, δὲ τοὺς βροτοὺς θεῶν; ἀλλὰ δὲ πρὸς τὸν νόμον.

Habet enim confugium, serua quidem petram, Serui vero aras deorum, Vrbis vero ad vrbein Confugit, tempestate exagitata.

Asylorum incommoda.

Abusus fuit, quem annal. 3. describit Tacit. Sed Tiber. vim principatus sibi firmans, imaginem antiquitatis senatui praebebat, postulata provinciarum ad disquisitionem Patrum mittendo. Crebescibat n. Græcas per vrbes licentia, atq; impunitas asyla statuendi. complebantur templa pestibus seruitiorum. Eodem subsidio oblati aduersum creditores, suspectiq; capitulum criminum receptabantur. Nec vllum satis validum imperium erat coercendis seditionib. populi, flagitia hominum ut ceremonias

Priuilegia impii tuerentur, ut religionem.

Deum protegentis. Igitur placitum ut mitterent ciuitates iura, atq; legatos. Et quadam q. falso usurpauerant sponte omisere: multa ueritas superstitionibus aut meritis in populum Romanum fidebat. Magna, eius dici species fuit, quo senatus maiorum beneficia, sociorum pacta, regum et qui ante vim Romanam valuerant decreta, ipsorum Numinum religiones intraspexit, libere, ut quodam, quid firmaret mutaretur. Primi enim Ephesi adire memores, non ut vulgus crederet, Dianam atq; Apollinem, Delo genitos: esse apud se Conchrium amnem, locum Ortygiam, ubi Latona partu grauidam & olea, qua tum et maneat, adnissam, e didisse ea numina: Deorumq; monitu sacratum nemus. Atq; ipsum illic Apollinem post interfectos Cyclopes, Iouis iram vitauisse. Max. Liberum patrem bello victorem, supplicibus. Amazoni quæ aram infederant, ignouisse. Autam hinc concessu Herculis, cum Lydia potiretur, ceremoniam templo: neq; Persarum ditione diminutum ius post Macedonas, deinde nos seruauisse. Proximo Magnetes, Lucij Scipionis, & L. Sullæ constitutis nitebantur. quorum ille Antiocho, hic Mithridate, pulsus, fidem atq; virtutem Magnetum decorauere, uti Diana Leucophryne per fugium inuolabile foret. Aphrodisiensis posthac, & Stratonicensis dictatoris Cæsaris ob vetusta in partes merita, & recens D. Augusti decretum attulere. Laudati, quod Parthorum irruptionem, nihil mutata in populum Romanum constantia pertulissent sed Aphrodisiensium ciuitas, Veneris; Stratonicensium, Iouis & Triua religionem tuebantur. Alius Hierocæsarienses exposuere, Persicam apud se Dianam, delubrum rege Cyro dictam. Et memorabatur Peripenna Isaurici, multa; alia imperatorum nomina, qui non modo templo, sed duobus milibus passuum eandem sanctitatem tribuerant. Exin Cyprii tribus delubris, quorum vetustissimum Paphia Veneri auctori Aeries post filius eius Amathus Veneri Amathusia, & Ioui Salamino Teucer, Telamonis patris ira profugus posuissent. Audita aliarum quoq; ciuitatum legationes, quorum copia sese patres, & quia studius certabatur, consilium permiscere, ut perspecto iure & si qua iniquitas inuolueretur, rem integram rursum ad senatum referrent. Cōsules super eas ciuitates quas memorauimus apud Pergamum Aesculapii compertum asylum retulerunt: Ceteris obsecris ob vetustatem inuitis niti. nam Smyrnaeos oraculum Apollinis cuius imperia Stratonici Veneri templum dicauerint: Tempos eiusdem carmen referre quo sacro Neptuni effigiem, ademque iussu sint. propria Sardanos, Alexandri victoris id domum, neq; minus Milesios Dario rege vti, sed cultus numinum, vtriusq; Dianam aut Apollinem venerandi. petiere & Cretenses simulacro Diui Augusti, factaq; senatus cōsulta quis multo cum honore, modus tamē prescriberetur; iussiq; ipsis in templis facere aras sacrandam ad memoriā, neu specie religionis in ambitionem delaberentur. Sed nihil his profectum est, adeo ut Tiber. coactus sit omne ius asylorum abolere: ita Tranq. in t. c. 37. Aboluit & ius, moremque, asylorum, quæ vsquam erant. Sed quo plures, & magis facinorosi eo iure abutebantur, eo pertinacius eos populus defendebat; Athenis ciues, quod tyrannidis affectatores ad aram Minervæ confugientes occidissent, à ciuib. suis interfecti sunt, quod plures priuilegiatam superstitionem quam libertatem aestimarent. Thucyd. l. 1. Siculi Ducetio patriæ proditori, qui in templum confugerat, pepercere. Tardè igitur concedendum est priuilegium, quod cum summa mala adfert, difficilime abrogatur.

§. 4. Oritur etiam & alia difficultas, quod priuilegia ita munita sint, ut ipsa abrogandi difficultate se conspiciant. Non desinunt morte concedentis; saepe illis et renunciare non possunt; quia continent ius alterius, aut magistratus iure iurando obligantur, ne priuilegiis cedant. quædam etiam habent annexum aliud præceptum, ut ipse abdicari non possint, ut si quis habet potestatem audiendi sacri tempore interdicti non potest ei renunciare, quia alia lege tenetur audire, quia vero priuilegium fustulit impedimentum, iam lege tenetur. Deinde priuilegia quæ odiosa non sunt, non possunt tolli præscriptione, sed quib. alijs grauantur, contra ea possunt illi præscribere; tempus autem decem annorum proponunt. Terrio, quæ alijs onerosa non sunt, nec vlllo modo præiudicant per non vsum in fo-

Priuilegium asyli omnibus auferre facilius, quàm modum statuere.

Difficilius abrogantur priuilegia.

Non facile
amittitur.

Abusus pri-
uilegiorum.

Principat⁹
visfrangi-
tur dū dan-
tur priuile-
gia multa.

Omnis lex
præceptum
habet.

Calumniam
quidam hu-
mana lege
obligari nos
negant.

reuerentia
a Deo est.

ro externo tantum amittitur, non in conscientia, nisi certis in casibus alio modo sit à iure dispositum. Quarto, non amittitur per vsum contrarium, quoad totam facultatē, quā videatur tacite renunciatio. Denique amittitur per abusum, ut dictū est de asylo. sed in his omnib. est difficillimū priuilegiatos, vel corrigere, vel ablato priuilegio ad cōmunem legē reducere.

§.5. Abusus priuilegii multiplex est; 1. cum te ipsa plus sit quam concessum est. Ut cum principi ius datū est scribere militem pro defensione territorij, ipse eos contra vicinos, quibus cū iure conferere pōt, colligit. 2. cum vsum priuilegij vertit in occasionē facinororum, de asylo iure dictum est. Quod et hodie cernimus; illis in vrbib. cædes plurimas fieri vbi asylo homicidis cōstitutū sunt; quæ tñ ciues tuetur, adeo vt sine seditio- ne vix tolli possē videantur. 3. Abusus priuilegiorum est maxime vsuatus, qui repugnat priuilegiorum fini. Qualis est hodie in Ecclesiis, vt biennale studiū in Academia absoluat, in quo fere satis est, in Academi- am inscriptum esse, nulla nō ē extra vrbē Academicam egisse, de studio, moribusq; minima est inquisitio. Simile priuilegium est, vt qui ad Epistol. venerint, cū in Choro canitur, distributiones accipiant, q; in gratiam eorum, qui occupati vel serui venire, vel citius exire coguntur. At nunc illius priuilegij abusus ille est, vt ante epist. & post eam in porticu, & templo diuer- sentur, non sine populi Christiani scandalo, ad epist. subito veniant, quasi conducti sint non ad orandum, sed oīa alia tractanda, & irreligiose confabulationis pramium petant. Hisce abusus priuilegia amittuntur. Vere S. Aug. ser. 247. de temp. iudicio legum in- re obrita dignitate deicitur, qui priuilegio sibi concesso abuti- tur. Verum difficulter auferuntur, nec sine cōmotio- ne populi, idcirco caute agendum est, ne dentur; Non est aut difficile sub vmbra priuilegij multo plura agere, quam priuilegij vires ferant. Deniq; ita cenleo; Eum qui multa priuilegia, immunitatēq; concedit, vim & neruos principatus incidere, seditioibus ma- teriā præbere. Cives & subditos cōtra iustitiā ac rem- pub. amare. Cum aut multus sit priuilegiorū abusus, necesse est eū, qui paucis gratificando, multos grauauit, nunc eisdē aut eorū successores graui offendere.

CAPVT VIII.

Effecta legis exposita & officia.

§.1. Prime dictum est à Theophrasto. οὐδὲν ὀνεί-
δ' ἀδελφῶν δὲ οὐκ ἔστι. Boni paucis indigent legib.
Causa est, quia se ipsi in plurimis dirigunt, & natura docentur agere ea quæ legib. sunt, plurimis egent ma-
li, de quibus recte Seneca; Misera est innocentia, ad legem bonū esse. Bonos dirigit virtus legē præueniens, malos lex à flagitio deterrēt, dirigitq; ad virtutē. Primū itaq; munus est legis dirigere Rep. & omnes in Rep. ciues.

§.2. Alterum officium legis est præcipere. Essentia legis in eo consistit, vt præcipiat, nec enim lex est, nisi præcipiat. Præcipiendo etiam vetat contraria, & cum adiaphora permittit, libertatem in vtramq; partem esse præcipit, & impedimenta vetat.

§.3. Poena ē effectus legis, de qua posterius dicendum est. Vere Modest. l. 7. de legib. Legi virtus, hæc est, imperare, vetare, permittere, punire, & pmo officere. Quæ clara sunt. sed de primario effectū legis agendum est.

§.4. Primarius effectus legis est obligare: de qua Soarez l. 3. multiq; alij, sed nostra tempora eos vide-
runt doctores, qui cum humane legis obligationem tollant, omnem ē Repub. ordinem, pacem, magistrat-
us auctoritatem magna temeritate conuellunt. De quo nos hunc in modum statuiamus.

§.5. Potestatem ferendi leges non modo à Deo ef-
fe, sed etiā a pso & immediate à Deo proficisci. Non est enim potestas nisi à Deo. Id vero indicant, tum alij a-
ctus, tum vero punitio, quæ est corporum, præcipue
mortis, quæ homini non pōt nisi à Deo concessa esse.

Cum vero in vnum corpus politicum homines con-
ueniunt, non possunt impedire, quo minus sit illa po-
testas inter illos; nam per modum naturalis affectio-
nis & proprietatis enascitur. Quisque enim natura
sua ad societatem huiusmodi adeundam aptus est;
cum vero Respublica constituta est, in eius est pote-
state regimen monarchicum, vel aristocraticum, vel
populi politiam instituere, atq; ita Respublica à Deo
primo & immediate, magistratus ab eā designati, à
Deo mediate, à populo immediate potestatem ha-
bent, quæ ex natura rei, est tota in communitate pri-
mo, & immediate. Quod si tamen regem reuelatio-
ne, & iussu suo Deus constituat, aut si legitime aliquā
Rempubl. rex quispiam bello subdiderit, potestatem
à populo non dicitur habere. A Deo tamen est pote-
stas regum etiam aliorum; quia illam vt legitimam
approbat, deinde Reipubl. mentem flexit, vt regem
eligeret; deniq; quia dum rex constitutus est, iam Dei
vices gerit, maior regno suo, & Respublica quæ se illi
subiecit, imperat, legesq; scribit. Et digna Imperatore
vox est ad milites rebelles. Fuisse in potestate eorum non
eligere, nunc cum elegerint, parendum esse.

§.6. Hæc potestas esse potest, & frequentissime est
etiam in hominibus iniustis. ita iam olim Ecclesia, &
omnia iura contra Viclesum, & Hussum iudicarunt.

§.7. Leges ciuiles à Deo auctore, & à fidei magi-
stratu dirigi non modo ad temporalem, sed etiam æ-
ternam felicitatem, legesq; ciuiles, habere finem Rei-
publ. totius, & societatis humane perfectæ, & singu-
lorum hominum, vt eius membra sunt, felicitatem.

§.8. Lex ciuilis circa actus externos duntaxat ver-
satur; Internæ enim cogitationes, voluntatesq; à solo
Deo iudicantur, nec iudici obnoxia sunt seculari;
quia natura sua occultæ sunt, ideo nec contra eos ci-
tari testes, nec legibus agi potest, multo minus est in
legislatore potestas coactiua, vt amare, odisse, crede-
re, sperare adigat. Quibus enim fiduciam hominem
coges, vt te diligat? Recte igitur statuunt Romanæ
leges. Nudam cogitationem non puniendam, si non exierit vo-
luntas cogitationis fines. Ea enim facinora iudices corri-
gunt, quorum plenam probationem habent, cogita-
tiones illi relinquit, qui scrutatur corda & renes, qui
illis præceptum dedit; Non concupisces. Apud iudicem
qui conuictus non est, innocens est. Deus autem qui
interest cordium actionibus, earū quoq; vindictam
minatur; Væ qui cogitatis mala in cordibus vestris. c. li quis.
15 q. 1. illicitas. §. veritas, de officio prædicatoris. l. fin. c. de
probat. can. cogitatio. & de pœn. dist. 1. & can. si quan-
doque 15. quæst. 6. can. si omnia. 6. q. 1.

§.9. Si itaq; cogitationis occultæ suspicio sit iura-
mento purgatio instituitur. Host. in can. licet. de reg.
iur. Si vero occultæ machinationes eruperint, malitia
voluntatis punitur, nō exitus. Voluntas n. cognita, p facto
est iudici. Itaq; qui impudicos animos facere nititur, lege
tenetur, qui virginē affectatus fuerit, lege corruptoris ac-
ceritur. Exempla producit insignia Pet. Greg. in syn-
tagmate iuris. l. 34. c. 12. §. 12. & seq. Scribit Dio Cassius,
morti adductos quosdā viros, quod nudi obuiam fuissent Livia
Matri Tiberij Cesaris, quos tamen illa morti, venia eripuit,
quod diceret, pudicis mulieribus hos nihil ab statu differre.
Apud Vropienfes insulanos sollicitasse ad stuprum, idem
quod stuprum commississe est. Et narrat sacra pagina, Pharao-
nem multis cladibus, ob attentatam solum Saræ vxoris Abra-
hæ pudicitiam, affectum esse. Sicut & Abimelechum regem
Gerarorum eadem ob causas. M. Claudius Marcellus adilis
curulis, Caio Scaentino Capitolino trib. pleb. diem dixit ad po-
pulum, quod filium de stupro appellasset, reusq; vno teste qui tē-
tatus erat, damnatus est. Metellus Celer stupro se quoq; mentis
punitor, diem dixit Cn. Sergio Silo, quod numos matris familias
dedisset: eog, damnatus, nec factum, sed animus in questione
deductus est. Gymnicum agona apud Viennenses sublatum à
Trebonio Rufino in suo diuinum, illud confirmante Traia-
no Imperatore, quod ex hoc modo, & impudico certamine mo-

Corpori po-
litico neces-
saria lex.

Qui libere
eligunt ma-
gistratum,
necessario
parent ele-
cto.

Legum æ-
nium finis
pax, & de-
inde felici-
tas.

Lex ciuilis
externa di-
rigit.

Cogitatio-
num homo
nō est iudex

Machina-
tiones pu-
niantur.

Scelerum
tentamen-
ta puni-
ta sunt.